

DIDŽIŲJU XX AMŽIAUS RASYTOJU CHINUA ACHEBE WOODY ALLEN MARGAR
TER GÜNTER GRASS HANIF KUREISHI CLAUDIO MAGRIS GABRIEL GARCIA MÁRQUEZ CHINUA ACHEBE ART
ELE NJABULO S. NDEBELA WOODY ALLEN KENZABURO OE AMOS OZ MARGARET ATWOOD SALMAN I
SUSAN SONTAG NADINE GORDIMER PAUL THEROUX MICHEL TOURNIER JOHN UPDIKE CHRISTA WOLF C
LAUREGARET ATWOOD NADINE GORDIMER GÜNTER GRASS HANIF KUREISHI CLAUDIO HANIF KUREISHI
ZZ ARTHUR CLAUDIO MAGRIS MILLER ES'KIA MPHÄHLE GABRIEL GARCIA MÁRQUEZ NJABULO S
ARTHUR MILLER SALMAN RUSHDIE ES'KIA MPHÄHLE JOHN NJABULO S. NDEBELA
S. PAUL THEROUX KENZABURO OE MICHEL TOURNIER JOHN UPDIKE AMOS OZ CHRISTA WOLF CHINUA A
ET ATWOOD SALMAN RUSHDIE NADINE GORDIMER JOSE SARAGAMO GÜNTER GRASS INGO SCHULZ
GABRIEL GARCIA MÁRQUEZ SUSAN SONTAG ARTHUR MILLER PAUL THEROUX Es'KIA MPHÄHLE NJA
S. OZ MICHEL TOURNIER SALMAN RUSHDIE JOSE SARAGAMO INGO SCHULZE JOHN UPDIKE SUSAN SON
R JOHN UPDIKE CHRISTA WOLF CHINUA ACHEBE WOODY ALLEN CHRISTA WOLF MARGARET ATWOOD N
HANIF KUREISHI CLAUDIO MAGRIS GABRIEL GARCIA MÁRQUEZ ARTHUR MILLER Es'KIA MPHÄHLE N ABU
S. OZ SALMAN RUSHDIE JOSE SARAGAMO INGO SCHULZE SUSAN SONTAG PAUL THEROUX MICHEL TOURNIER J
CHINUA ACHEBE WOODY ALLEN MARGARET ATWOOD NADINE GORDIMER GÜNTER GRASS HANIF KUREISHI C
MABROKESZ ARTHUR MILLER ES'KIA MPHÄHLE NJABULO S. NDEBELA KENZABURO OE AMOS OZ SALMAN I
SUSAN SONTAG PAUL THEROUX MICHEL TOURNIER JOHN UPDIKE CHRISTA WOLF CHINUA ACHEBE WOODY
SUDARÉ NADINE GORDIMER

NADINE GORDIMER

Tikrasis safaris

Nejiketini nuotykiai Afrikoje tęsiasi... Tai padaryti galite ir jūs! Tikrasis safaris – ekspedicija su vedliais, puikiai pažįstančiais Afriką.

Iš kelionių agentūros skelbimo spaudoje
1988 11 27, *Observer*, Londonas

Tą vakarą mūsų mama išėjo į parduotuvę ir negržo. Visai negržo. Kas atsitiko? Aš nežinau. Tėtis irgi vieną dieną išėjo ir daugiau nepasirodė; bet jis kovési kare. Mums taip pat teko būti karų liudytojais, tačiau buvome vaikai ir kaip senelė su seneliu neturėjome ginklų. Žmonės, su kuriais kovojo tėtis, buvo banditai – taip juos vadino mūsų vyriausybė. Jie išiveržė į mūsų kaimą, ir mes visi išsilakstėme kaip viščiukai, persekiojami šunų. Net nežinojome, kur eiti. Mama išėjo į parduotuvę, nes kažkas buvo sakęs, kad ten esą gali gauti aliejaus. Mes džiaugėmės šia žinia, nes jau buvome gerokai primiršę aliejaus skonį; turbūt mamai pasisekėjo gauti, o tada kažkas ją partrenkė tamsoje ir atėmė aliejų. Turbūt ją užpuolė banditai. Jei susidursite su jais, jie jus nužudys. Du kartus jie puolė mūsų kaimą. Mes pabégome ir pasislėpėme krūmuose, o kai jie išsinešdino, gržome ir supratome, kad banditai susigrobė viską; kai

jie atėjo plėsti trečią kartą, jau nebuvo ko imti. Nebuvo nei aliejaus, nei maisto, todėl jie padegė nendrinius namelių stogus ir šie įgriuovo vidun. Mama rado kelis skardos gabalus, jais mes uždengėme dalį stogo. Tą vakarą laukėme mamos grįžtant, bet ji nepasirodė.

Buvo baisu išeiti į lauką, netgi prispyrus reikalui, nes banditai gržo. Ne į mūsų namelį – be stogo jis tikriausiai atrodė taip, lyg tame niekas negyventų, – o į kaimą. Mes girdėjome žmonių riksmus ir bégimą. Bijojome netgi bėgti, nes mamos nebuvo, taigi daugiau nebuvo kas mums pasako, kur bėgti. Aš esu vidurinis vaikas šeimoje, mergaitė. Mano jaunesnysis broliukas prisiaučė prie manęs, rankomis apkabindamas kaklą, o kojomis juosmenį – kaip koks beždžioniukas savo mamą. O vyresnėlis visą naktį nepaleido iš rankos medgalio, likusio iš sudegusių mūsų namelio kuolų. Gintis, jeigu užpultų banditai.

Mes išbuvome taip visą dieną. Laukdami mamos. Nenžinau, kokia buvo savaitės diena: kaime neliko nei mokyklos, nei bažnyčios, todėl buvo sunku susigaudyti, kada sekmadienis, o kada pirmadienis.

Leidžiantis saulei mūsų parsivesti atėjo senelė su seneliu. Kažkas iš kaimo jiems pranešė, kad vaikai vieni, kad negržo mama. Aš sakau „senelė su seneliu“, o ne atvirkšciai, nes taip ir yra: mūsų senelė didelė ir stipri, dar nesena, o senelis nedidukas ir tiesiog skėsta savo kelnėse – jis visada šypsosi, bet negirdi, ką jam sakai, o jo plaukai atrodo taip, lyg išsitrinkęs galvą būtų pamiršęs juos išskalauti. Senelė vedėsi mus – mane, broliukus ir senelį – į savo namus, ir mes visi (išskyru mažąjį broliuką, miegantį seneliui ant kupros) drebėjome iš baimės, kad

nesutiktume kelyje banditų. Senelės namuose pralaukėme ilgai. Turbūt apie ménesį. Visą laiką kentéme alkj. O mama taip ir nepasirodė. Nors mes laukéme, kad ji ateis ir pasiims mus. Senelé neturéjo kuo mus maitinti, neturéjo ko valgyti ir ji pati su seneliu. Viena moteris, turinti krûtyse pieno, šiek tiek jo duodavo mano mažajam broliukui, nors kai dar gyvenome savo namuose, jis jau valgydavo košę, kaip ir mes visi. Senelé pasiémé mus pasirinkti laukinių špinatų, bet visi senelės kaime daré tą patį, ir mes neradome né lapelio.

Senelis, tipendamas keliems jauniems vyrams už nugarios, išėjo ieškoti mamos, bet nerado. Senelé ir kitos moterys verké, o aš giedojaus giesmes kartu su jomis. Jos atnešé šiek tiek maisto – pupų, tačiau po dviejų dienų vél nieko nebeliko. Senelis paprastai laikydavo tris avis ir karvę, turéдаво daržiuką, bet avis ir karvę banditai jau seniai buvo atémę, nes irgi buvo alkani; o kai atéjo sodinimo metas, senelis nebeturéjo ko sodinti.

Tad jie nusprenédé, kad mums reikia išeiti; tiksliau, nusprenédé senelé, o senelis verkšleno ir krypavo iš šono į šoną, bet senelé nekreipé į tai démesio. Mes, vaikai, džiūgavome. Noréjome palikti tą vietą, kur nebuvo mamos ir kur mes alkome. Noréjome ten, kur néra banditų ir yra maisto. Mums patiko galvoti, kad kažkur turi būti tokia vieta... kur nors.

Senelé iškeité savo drabužius, su kuriais eidavo į bažnyčią, į sausus kukurūzus. Juos išviré ir suvyniojo į skudurélij. Mes pasiéméme juos su savimi. Senelé mané, kad numalšinti troškuli galésime priéję upę, bet mūsų kelyje nepasitaiké jokios upés ir mes taip ištroskome, kad

turejome gržti. Ne iki pat senelių kaimo, o iki kaimelio, kur buvo siurblys. Senelė atidarė krepšį, kuriamo nešeši drabužius, kukurūzus, ir pardavė savo batus, kad galėtų nusipirkti didelį plastikinį butelį vandeniu. Aš paklausiau: *Gogo*, kaip tu dabar eisi į bažnyčią be batelių. Senelė atsakė, kad mūsų laukia ilgas kelias, o nešilių ir taip daug. Tame kaimelyje sutikome kitų žmonių, kurie taip pat buvo nusprendę trauktis. Mes prisdėjome prie jų, nes atrodė, kad jie geriau žino, kur eiti.

Kad ten nueitume, turėjome kirsti Kriugerio parką. Apie Kriugerio parką mes buvome girdėję. Tai ištisa bekraštė gyvūnų – dramblių, liūtų, šakalų, hienų, begemotų, krokodilų, jvairiausių žvérių – karalystė. Prieš karą kai kurie iš šių gyvūnų veisési ir mūsų krašte (tai prisimena senelis; mes, vaikai, tada dar nebuvom gimę), bet banditai išžudė dramblius ir pardavė jų iltis, o visas antilopes suvalgė banditai ir mūsų kariai. Mūsų kaime buvo tokis žmogus be kojų, kurias upėje jam buvo nukandęs krokodilas, bet vis tiek mūsų šalis – tai žmonių, o ne žvérių kraštas. O apie Kriugerio parką mes žinojome dėl to, kad dalis kaimo vyru kartais palikdavo namus ir išeidavo dirbtį į tokias vietas, kur baltieji atvažiuoja paspoksoči į gyvūnus.

Taigi mes vėl pajudėjome. Tarp mūsų buvo moterų ir tokių kaip aš vaikų, kurie nešdavo ant nugaros mažylius, kai moterys pavargdavo. Į Kriugerio parką mus vedė vienės vyras. Ar jau atejome, ar mes jau atejome? – nesiliau klausinėjusi senelės. Dar ne, atsakė vyras, kai senelė jo paklausė už mane. Jis pasakė, kad mums dar reikia gerokai pačėti, kad apeitume tvorą, prie kurios negalima artintis – mat akimirksniu nutrenks ir paskrudins ne

prasčiau už laidus ant stulpų, kuriais elektra pasiekia mūsų miestus. Aš buvau mačiusi šį ženklą – galvą be akių, odos ir plaukų – ant geležinės dėžės mūsų misionierių ligoninėje, kuri vėliau buvo susprogdinta.

Kai paklausiau dar kartą, man buvo atsakyta, kad mes jau apie valandą einame per Kriugero parką. Bet viskas atrodė lygiai taip pat – tie patys krūmynai, pro juos sky-némés visą dieną, ir jokių gyvūnų, išskyrus beždžiones ir paukščius, kurių matydavome ir netoli savo kaimelio, bei vėžlį, kuriam, be abejo, nepavyko nuo mūsų pasprukti. Vėžlį pagavo mano vyresnysis brolis su kitais berniukais ir atnešė mūsų vedliui, kad šis jį nudobtu ir galėtume jį suvalgyti. Bet vyras paleido vėžlį sakydamas, kad mums nevalia kurti ugnies; visą laiką, kol būsime parke, jokiu būdu nevalia kurti ugnies, nes dūmai išduos mus. Tada ateis policininkai, prižiūrétojai ir išsiūs mus atgal, iš kur atėjome. Jis pasakė, kad mes turime judéti kaip gyvūnai tarp gyvūnų, atokiau nuo kelių, atokiau nuo baltųjų stovyklaviečių. Tą akimirką aš išgirdau – esu tikra, kad išgirdau pirmoji, – lūžtančias šakas, prasiskiriančias žoles ir beveik suklykiau, nes pamaniau, jog tai policija, prižiūrétojai – žmonės, kurių liepta saugotis, – mus jau aptiko. Bet tai buvo drambllys, paskui dar vienas drambllys ir dar daug dramblilių. Jie kaip didelės tamsios dėmės judėjo tarp medžių visur, kur tik pažvelgsi. Jie plėše straubliais raudonus mopanų lapus ir kimšo sau į nasrus. Drambliukai glaudėsi prie savo mamų. Úgtelėjė žaidė grumtynes – panašiai kaip mano vyresnysis brolis žaidžia su savo draugais, – tik susikibę ne rankomis, o straubliais. Man buvo taip įdomu į juos žiūrėti, kad net pamiršau

bijoti. Vedlys pasakė, kad turime ramiai ir tyliai stovėti, kol drambliai praeis. Bet éjo jie labai létai, juk jie tokie didžiuliai ir nuo nieko sprukti jiems nereikia.

Šalin nuo mūsų spruko antilopés. Bégdamos jos taip aukštai šokinéja, tarsi skristų. Tapyrai, išgirdę mus, su-stingdavo vietoje, o tada pasileisdavo bégti zigzagais – panašiai vienas mūsų kaimo berniukas važinédavo dvi-račiu, kurj tétes jam parvežé iš kasyklų. Mes pasekémme gyvūnus iki jų girdyklos. Kai jie nuéjo, numalšinome troš-kulį. Vandens užteko visiems, bet béda ta, kad gyvūnai nuolat édë. Visą laiką ką nors kramsono. Kai tik juos pamatydavai, jie ką nors čiaumodavo – žolę, medžių žievę, šaknis. O mes neturéjome ko valgyti. Kukuruzų at-sargos jau buvo pasibaigusios. Vienintelis maistas, kuri galéjome valgyti, buvo tai, ką édë babuinai, – mažytés sausos figos, knibždëte knibždančios skruzdéli; figos augo ant medžių netoli vandens. Pasirodo, ne taip jau lengva būti panašiems į gyvūnus.

Kartais dieną, per patį karstymetį, mes matydavome miegančius liūtus. Žoléje jų net nepastebédavome, bet vedlys pamatydavo ir vesdavo mus atgal, tada liūtus apei-davome. Aš noréjau išsitiesti ir guléti kaip liūtai. Mano mažasis broliukas labai sulyso, bet vis tiek buvo sunkus. Kai senelé ieškodavo manęs žvilgsniu, kad galétu broliu-ką užsodinti man ant nugaros, aš nuduodavau jos nepa-stebinti. Vyresnysis brolis liovési kalbėjës; baigiantis poil-sio pertraukélei tek davò jí pakratyti, kad atsistotù, nes jis, kaip ir mūsų senelis, nieko nebegirdéjo. Mačiau muses, ropojančias senelés veidu, tačiau senelé jų net nebaidé; aš išsigandau. Pasičiupau palmés lapą ir nuvijau jas.

Mes ejome diena
savo stovyklavietës.
mais ir mësa. Maté
lyg susigedusios, i
link. Jeigu kuri a
gancias akis – vis
tamojo. Vejas a
mūsų gimta ja ka
lavietëse ir gyve
teris noréjo nak
Jie galétu mum
ziu, saké jí. Ji
uzciaupé jai bu
privalome laik
gerio parke: j
ras darbą. Je
kā galës pada
vūnus, nemai

Kartais me
godavome v
mes vis ejon
tus – jie buv
tolo prane
mas – pan
kitoks švo
laukia, ir
prie kito.
viduri. Be
kaip kve
ti. Prašia

Mes éjome dieną ir naktį. Matéme laužų – tai baltieji savo stovyklavietėse gaminosi maistą. Iš ten kvepėjo dūmais ir mésa. Matéme hienų – visą laiką susikūprinusios, lyg susigédusios, jos sélindavo per krūmynus tų kvapą link. Jeigu kuri atsisukdavo, pamatydavai dideles blizgančias akis – visai kaip mūsų, kai žiūrime vienas į kitą tamsoje. Véjas atnešdavo balsų nuotrupas – girdėjome mūsų gimtaja kalba šnekant žmones, dirbančius stovyklavietėse ir gyvenančius barakuose. Viena mūsišké moteris noréjo naktį nueiti pas juos ir paprašyti pagalbos. Jie galėtų mums duoti ko nors valgomos iš šiukslių dėžių, saké ji. Ji émė aimanuoti, tad senelé ją nutvéré ir užčiaupé jai burną. Vyras, kuris mus vedé, pasaké, kad privalome laikytis atokiau nuo žmonių, kurie dirba Kriegerio parke: jeigu jie mums išties pagalbos ranką, praras darbą. Jeigu šie žmonės mus pastebés, daugiausia, ką galés padaryti – tai apsimesti, kad nieko, išskyruis gyvūnus, nemato.

Kartais mes naktį sustodavome šiek tiek numigtį. Miegodavome visi kartu. Nežinau, kuri tai buvo naktis, nes mes vis éjome, éjome ir éjome, kai kartą išgirdome liūtus – jie buvo visai šalia. To garsaus riaumojimo, kuris iš tolo praneša artėjant liūtus, nebuvo girdéti, tik švokštimas – panašiai žmonės švokščia pabégioję. Bet tai buvo kitoks švokštimas: jutome, kad liūtai nelaksto, o kažko laukia, ir visai šalia. Mes susispiešėme į krūvą, vienas prie kito. Tie, kurie buvo prie krašto, stengési įsmukti į viduri. Buvau prispausta prie moters, kuri iš baimės nekaip kvepėjo, bet džiaugiausi galédama tvirtai į ją jsikibti. Prašiau Dievo, kad liūtai čiuptų kurį nors iš krašto ir

pasitraukti. Užmerkiau akis, kad nematyčiau medžio, nuo kurio liūtas gali liuoktelėti tiesiai į viduriuką, kur glaudžiaus. Bet staiga vyras, kuris mus vedé, pašoko ir émė sausa šaka talžyti medį. Mums jis liepé neišeisti né garso, o pats šaukė. Jis šaukė ant liūtų taip, kaip vienas girtuoklis mūsų kaimelyje kadaise rékaudavo nežinia ant ko. Ir liūtai pasitraukė. Mes girdėjome juos riaumojant – jie tolo ir vis riaumojo.

Mes buvome siaubingai pavargę. Kai kirtome upę, mano vyresnysis brolis ir dar vienas vyras nešé senelį nuo akmens ant akmens. Senelė stipri, bet ji nusimušė kojas iki kraujo. Nebejstengéme ant galvos nešti krepšio, nebeturėjome jégų nešti niekam, išskyrus mažajį broliuką. Palikome visus daiktus po krūmu. Svarbiausia, kad mūsų kūnai dar čia, pasakė senelė. Paskui mes užvalgėme kažkokį laukinių vaisių, kurių niekada anksčiau nebuvome ragavę, ir mums pradéjo raižyti pilvus. Tądien mes éjome paskendę žolėje, kuri dėl savo aukštumo vadinama drambliažole; senelis negalejo pri-tūpti visų akyse, kaip tai darydavo mano mažasis broliukas, todėl nuéjo šiek tiek į šalį. Mes negalejome atsilikti. Vedlys liepé niekam neatsilikti, bet mes paprašēme jo lukteréti senelio.

Tad visi laukéme, kol senelis mus pasivys. Bet senelis nepasirodé. Buvo vidurdienis, labai garsiai dūzgė vabzdžiai ir mes negirdėjome, kad žolė kur nors šnarėtų. Mes nematéme jo, nes žolė buvo tokia aukšta, o jis toks nedidukas. Bet tikriausiai jis buvo visai netoliiese, paskendęs savo kelnėse ir marškinuose, kurie jau seniai suplyšo, o senelė negalejo jų sulopysti, nes neturėjo kuo. Mes žino-

jome, kad jis negalejo nueiti toli, nes yra silpnas ir létai juda. Visi leidomés jo ieškoti pasidaliję būreliais, kad irgi nepasimestume žoléje. Žolé lindo į akis ir nosj. Tyliai šaukéme senelj, bet tikriausiai vabzdžių dūzgesys gožé tai, ką jis dar būtų galėjės išgirsti, o girdéjo jis ne kažin kiek. Vis dairémés, bet niekur jo neradome. Išbuvome toje aukštoje žoléje visą naktj. Sapnavau, kad radau senelj, susirietusį į kamuoliuką ir miegantį plotelyje, kurj pats sau ištrypē, – panašius ištrypdavo mūsų matytos antilopés savo jaunikliams paslépti.

Kai prabudau, senelio vis dar nebuvo. Vél leidomés ieškoti, ir dabar žoléje driekési mūsų ištrypti takeliai, tad ir pačiam seneliui turéjo būti lengviau mus surasti, jeigu mums nepavyktu rasti jo. Véliau tiesiog prisédome ir laukéme. Viskas taip tylu, kai saulé šviečia tiesiai virš galvos; atrodo, kad ji šviečia ne iš viršaus, o tiesiog galvoje – net jeigu gulėtum kaip gyvūnai po medžiais. Guléjau ant nugaros ir žiūréjau, kaip virš mūsų vis sklendžia tie bjaurūs paukščiai išlenktais snapais ir apipešiotais kaklais. Mes dažnai juos matydavome – jie mito padvésu siais gyvūnais, todéль mums nelikdavo né kąsnelio. Jie suko ratus – kildavo aukštyn, leisdavosi žemyn, o paskui vél aukštyn. Aš mačiau, kaip jie kraipo kaklus tai į vieną, tai į kitą pusę. Sukdami vieną ratą po kito. Supratau, kad juos mato ir senelé, visą laiką sédinti su mano mažuoju broliuku ant kelių.

Popiet prie senelés priéjo mūsų vedlys ir pasaké, kad kitiams reikia eiti toliau. Ir pridūré, kad jeigu vaikai negaus ko nors užkasti, netrukus mirs.

Senelé nepasaké nieko.

Kol mes dar neįšėjome, atnešiu jums vandens, taré ji. Senelé pažvelgė į mus – į mane, mano vyresnijį broli ir mažyli, sédintį jai ant kelių. Mes žiūréjome, kaip kiti žmonés kyla ir rengiasi eiti. Negaléjau patikéti, kad aplinkui netrukus nieko neliks. Kad būsime vienut vienutėliai šioje vietoje – Kriugero parke, kur mus tikriausiai užtiks policija arba gyvūnai. Ašaros émė tekéti man iš akių ir iš nosies ant rankų, bet senelé nekreipé dèmesio. Ji atsistojó pražergusi kojas, lyg ketindama imti žabų ryšulį, kaip kad darydavo namuose, užsimeté ant kupros mažajį broliuką ir prisirišo drabužių skiautémis – senelės suknelės viršus suplyšo, ir ten buvo matyti jos stambios krūtys, bet mažyliui jose nieko nebuvo. Eime, taré ji.

Taip mes palikome tą vietą, apaugusią aukšta žole. Nujéjome ir net neatsigréžéme. Éjome drauge su kitais paskui savo vedlių. Tolyn – kur jis mus vedé.

Palapiné milžiniška, didesné už bažnyčią ar mokyklą, ir prirešta prie žemės. Nežinojau, kad taip viskas bus, kai mes ateisime čia. Man jau anksčiau buvo tekę matyti tokią palapinę: kartą mama buvo pasiémusi mus į miestą, nes išgirdo, kad palapinėje glaudžiasi mūsų kariai, ir norėjo jų paklausti, ar nežino, kur mūsų téitis. Anoje palapinėje žmonės meldési ir dainavo. Ši palapiné irgi melyna ir balta, kaip ir ta, kurią mačiau anksčiau, bet joje žmonės nesimeldžia ir nedainuoja. Čia mes gyvename su kitais žmonémis, atėjusiais iš mūsų krašto. Sesuté iš klinikos sako, kad mūsų čia yra du šimtai, neskaitant kūdikių; o kūdikių skaičius padidéjo – keli gimé kelyje, kol mes éjome per Kriugero parką.

Palapinėje tamsu net tada, kai ryškiai šviečia saulė. Jos viduje – tarsi koks kaimelis. Tik vietoj namelio kiekviena šeima turi nedidelį plotelį, atitvertą maišais ar kartono gabalais – bet kuo, ką įmanoma rasti. Tokia „tvaro“ rodo, kad plotelis kažkam priklauso ir nevalia čia eiti, nors nėra nei durų, nei langų, nei stogų; bet jeigu nesi mažas vaikas ir stovi visu ūgiu, gali matyti visa, ką žmonės savo namelyje veikia. Kai kurie netgi pasigamino dažų iš susmulkintų akmenų ir tais dažais nuspalvino maišus.

Tiesą sakant, stogas čia yra – tai pati palapinė. Tik tas stogas labai aukštai. Kaip dangus. Palapinė – lyg kalnas, kurio viduje tūnome mes. Pro plyšius skverbiasi dulkėti šviesos ruoželiai – tokie stori, kad, rodos, galėtum jais užkopti. Palapinė apsaugo nuo lietaus iš viršaus, bet vanduo prasisunkia pro šonus ir teka siaurutėmis gatvelėmis tarp mūsų namelių. Tos gatvelės tokios siauros, kad eiti įmanoma tik po vieną; jų purve žaidžia mažyliai, panašaus amžiaus kaip mano broliukas, tad tenka lipti per juos. Bet mano broliukas nežaidžia. Pirmadieniais senele ji neša į kliniką – tada ateina gydytojas. Sesutė sako, kad jam kažkas negerai su galvele. Anot jos, tai dėl to, kad namuose mes dažnai neturėdavome ko valgyti. Dėl to, kad vyksta karas. Dėl to, kad dingo tėtis. Ir dar dėl to, kad mes alkome Kriugero parke. Broliukas tik guli visą dieną senelei ant kelių ar kur nors prie jos šono ir vis žiūri į mus. Jis nori kažko paklausti, bet matyti, kad nebegalii. Jeigu aš ji pakutenu, kartais jis tik nusišypso. Klinikoje mums duoda tokį miltelių, kad įdėtume jam į košę. Galbūt kurią nors dieną jis pasveiks.

Kai atėjome čia, mes – aš ir mano vyresnysis brolis – buvome beveik tokie pat kaip mūsų mažasis. Aš menkai ir teprisimenu. Žmonės, gyvenantys kaimelyje netoli palapinės, nuvedė mus į kliniką. Ten reikėjo pasirašyti, kad atėjome čionai per Kriugero parką. Mes prisėdome ant žolės, ir tada man aptemo galvoje. Viena sesutė buvo labai graži, su ištiesintais plaukais ir dailiaus aukštakulniais – ji mums atnešė miltelių. Pasakė, kad turime juos ištirpdyti vandenye ir palengva išgerti. Mes aplėšeme pakelius dantimis ir išlaižėme iš jų visus miltelius. Burna man aplipo milteliais, bet aš nulaižiau juos ir nuo lūpų, ir nuo pirštų. Kai kurie vaikai viską išvémė. O aš tik pajutau, kad mano pilvas ima judėti, lyg milteliai raitytusi kaip gyvatė. Pradėjau žagsėti. Kita sesutė liepė mums sustoti į eilę klinikos verandoje, bet mes neįstengėme. Sédėjome kur sédėjė arba suvirtome vienas ant kito. Sesutės émė kiekvieną už rankos ir dūrė į ranką adatą. Kita adata traukė iš mūsų kraują ir tada ji pilstė į mažyčius buteliukus. Kad nesirgtume, nors aš nelabai supratau. Kaskart, kai užmerkdavau akis, man vis atrodydavo, kad einu per aukštą žolę ir matau dramblius; aš nesusigaudžiau, kad mes jau atėjė.

O senelė dar turėjo jégų, ji įstengė atsistoti, be to, ji mokėjo rašyti, todėl pasiraše už mus visus. Senelėi pavyko gauti mums tą vietą palapinėje, prie vienos iš sienelių; tokios vietas yra geriausios, nors jas ir merkia lietus, nes kai oras geras, mes galime pakelti sienelę, ir tada mus maloniai šildo saulutė, o visi palapinės kvapai išsklidido. Senelė pažsta čia vieną moterį, ji parodė, kur auga žolė, iš kurios galima nusipinti demblių; senelė mums jų

325
nuprane. Kartą r
mos su maistru. Tada
korteliu. Ją pradidurus, me
ti. Maisus iki palapinės g
sų maitsa parveža mano
kitais berniučiais bega le
račiai atgal į kliniką.
nors vyros duoda jam
šis nusipirkो kaimē, t
viennačius reikia iš kai
kaimē nusiperka lim
nim, jeigu aš jį pasive
klimkos kiemą atneš
atsineša kitą kortele
nors išsirimkti. Aš t
megztini, todėl galio
mums lankyt i jų m
kad jie šneka mūsu
stoti jų žemėje, ka
sų protėvių laikais
skyre joks Kriuge
mus valdė vienas
kaimo iki pat šic
Kadangi mes
man jau suejo vi
jis labai smulku
sveiko, – kai k
ir pasodino į ja
iš vytelių tvora
neleidžiamā;

nupynė. Kartą per mėnesį į kliniką atvažiuoja sunkvežimis su maistu. Tada senelė išsitraukia vieną iš pasirašytų kortelių. Ją pradūrus, mes gauname maišą kukurūzų miltų. Maišus iki palapinės galima atsivežti vienračiais; mūsų maišą parveža mano vyresnysis brolis, o tada jie su kitais berniukais bėga lenktynių tarškėdami tuščiais vienračiais atgal į kliniką. Kartais broliui pasiseka – koks nors vyras duoda jam pinigų, kad parvežtų alaus, kurio šis nusipirkो kaime, tačiau tai daryti draudžiama, nes vienračius reikia iš karto pristatyti atgal sesutėms. Bros kaime nusiperka limonado ir kartais pasidalija su manim, jeigu aš ji pasiveju. Kartą per mėnesį iš bažnyčios į klinikos kiemą atnešama krūva dėvėtų drabužių. Senelė atsineša kitą kortelę, ji irgi praduriama, ir mes galime ką nors išsirinkti. Aš turiu dvi sukňutes, dvejas kelnes ir megztinį, todėl galiu eiti į mokyklą. Kaimo žmonės leido mums lankytis jų mokyklą. Aš labai nustebau išgirdusi, kad jie šneka mūsų kalba. Todėl jie ir leidžia mums apsistoti jų žemėje, kartą sakė man senelė. Seniai seniai, mūsų protėvių laikais, nebuvo žudančios tvoros ir mūsų neskyrė joks Kriugerio parkas, mes buvome viena tauta ir mus valdė vienas karalius, ir taip buvo visur – nuo mūsų kaimo iki pat šios vietas, į kurią atėjome.

Kadangi mes gyvename šitoje palapinėje labai ilgai – man jau suejo vienuoliaka, o mažajam broliukui treji, nors jis labai smulkutis, tik galva didelė, jis dar ne visai pasveiko, – kai kurie žmonės sukasė žemę aplink palapinę ir pasodino į ją pupų, kukurūzų, kopūstų. Senukai pina iš vytelių tvoras ir jomis aptveria savo darželius. Niekam neleidžiama ieškotis darbo mieste, tačiau kelios moterys

susirado darbą kaime, todėl gali šio to įsigyti. Mūsų senelė dar stipri, todėl randa darbo prie statybų – šiame kaime žmonės stato gražius namus, iš plytų ir cemento, o ne iš molio, kaip iprasta mūsų kaime. Senelė nešioja šiemis žmonėmis plytas, o iš krepšius ant galvos prisikrauna akmenų. Tad ji turi už ką nusipirkti cukraus, arbatos ir pieno, taip pat muilo. Parduotuvėje senelė gavo kalendorių ir pakabinio virš mūsų, ant palapinės sienelės. Man gerai sekasi mokykloje, ir senelė pririnko visokiausiu spalvotu lankstiniukų, kuriuos žmonės išmeta prie parduotuvės, ir aplenkė jais mano mokyklines knygas. Mane ir vyresnijį brolių senelė verčia ruošti pamokas kiekvieną popietę, kol dar šviesu, nes vietos palapinėje pakanka tik visiems atsigulti – glaudžiai, vienas prie kito, kaip Kriugero parke, o žvakės čia brangios. Senelė kol kas dar neįsigijo sau batelių į bažnyčią, bet mums su vyresniuoju broliu nupirko juodus mokyklinius batelius ir batų tepalo jiems valyti. Kiekvieną rytą, kai žmonės palapinėje prabunda, mažliai pradeda verkti, suaugusieji bando prasibrauti prie išėjimo, o kai kurie vaikai gramdo iš puodų vakarykštės košės likučius, mudu su broliu blizginame savo batelius. Paskui senelė liepia mums atsisesti ant demblių ir ištiesti kojas, kad galėtų atidžiai apžiūrėti batus ir įsitikinti, kad mes gerai padirbėjome. Visoje palapinėje tik mudu su broliu turime tikrus mokyklinius batelius. Kai visi trys žiūrime į šiuos batus, atrodo, lyg būtume namuose ir nevyktų joks karas, o mes niekur nebūtume išėję.

Kartais mus aplanko baltieji ir fotografuoja mūsų gyvenimą palapinėje – jie sako, kad kuria kino filmą. Aš dar niekada nemačiau filmo, bet žinau, kas tai yra. Viena

147
baltiečių moteris p...
senelė kelis klausimus, si...
sakė kažkokis žmogus, su...
Kiek laiko jūs taip gyv...
Turite galvoje – šiiciai,
neje – dvejus metus ir v...
O ka jūs tikiteis iš ate...
Niek. Aš esu čia.
O savo vaikams?
Aš noriu, kad jie m...
darbą ir pinigų.
Ar tikiteis sugrižti į...
Aš ten negrišiu.
Bet kai karas pasib...
pasilikti... Neaugi į...
Man pasirodė, ka...
kys. Man pasirodė,...
dės klausimą. Mot...
jo mums.
Senelė nusisuko...
mū nebéra.
Kodel senelė tai...
šiu per visą tą Kr...
nebebus, o ten, na...
gal ir senelis, kur...
keliai atgal per Kr...
mo ir taip pat my...
ir aš niekados jū...

baltaodė moteris prasibrovė tiesiai prie mūsų ir uždavé senelei kelis klausimus, kuriuos mums mūsų kalba persakė kažkoks žmogus, suprantantis, ką kalba baltoji.

Kiek laiko jūs taip gyvenate?

Turite galvoje – šicia, pasitikslino senelė. Šioje palapineje – dvejus metus ir vieną mėnesį.

O ko jūs tikitės iš ateities?

Nieko. Aš esu čia.

O savo vaikams?

Aš noriu, kad jie mokytuosi, nes tada galės gauti gerą darbą ir pinigų.

Ar tikitės sugrįžti į Mozambiką – į savo tėvynę?

Aš ten negrįšiu.

Bet kai karas pasibaigs... vargu ar jums bus leista čia pasilikti... Nejaugi jūs nenorite grįžti namo?

Man pasirodė, kad senelė daugiau nieko jai nepasakyks. Man pasirodė, kad ji net neketina atsakyti į baltaodės klausimą. Moteris palenkė galvą į šoną ir nusiypsojo mums.

Senelė nusisuko nuo jos ir tarė: nebéra kur grįžti. Namų nebéra.

Kodėl senelė taip kalba? Kodėl? Aš būtinai grįšiu. Grįšiu per visą tą Kriugerio parką. Karas baigsis, banditų nebebus, o ten, namuose, mūsų galbūt laukia mama. O gal ir senelis, kuris tiesiog atsiliko ir kaip nors susirado kelią atgal per Kriugerio parką, neskubėdamas grįžo namo ir taip pat mūsų laukia. Jie laukia mūsų sugrįžtant, ir aš niekados jų neužmiršiu.